

HELYI FEJLESZTÉSRŐL – MÁSKÉNT

Vitaindító anyag

A székelyföldi térség társadalmi helyzetét, változási esélyeit alapvetően az határozza meg, hogy miként működnek az egyes települések. A HELYI FEJLESZTÉS kérdése a nagyobb népességgel, nagyobb saját erőforrással rendelkező városok esetében is fontos téma, de a rurális települések számára a helyi fejlesztés alakulása a szó szoros értelmében véve egzisztenciális kérdés.

Ebben a térségben az egyes települések periferizálódásának, stagnálásának vagy versenyképessé válásának folyamatát a helyi fejlesztés gyakorlata, eredményessége határozza meg.

Soktényezős, összetett, településenként változó folyamatról van szó, amelyben fontos szerepük van az alábbi összetevőknek:

- a helyi értékek és igények feltárása
- a külső és belső erőforrások hasznosítása
- a társadalmi részvétel mértéke
- a belső és külső kezdeményezések hasznosítása
- a helyi és a külső tudás összekapcsolása
- a társadalomtörténeti előzmények hasznosítása
- a globális kihívásokhoz való igazodás
- az intézményi és politikai jellegű lobbierő, kijárási gyakorlat

A helyi fejlesztés terén a székelyföldi térségben sok minden történt 1989 után. A romániai kommunista rezsim a rendszerváltás előtti két évtizedben több vonatkozásban is hátrányos helyzetbe hozta a vidéki településeket (centralizáció, fejlesztési források hiánya), a magyar települések működését ezen kívül etnikai jellegű korlátozások is kísérték (magyar nyelvű településnév használatának tiltása, közösségi kezdeményezések/rendezvények korlátozása, helyi magyar elitek szerepének csökkentése). Nem véletlen, hogy 1989 után ebben a térségben lokális kezdeményezések egész sora indult el a helyi identitás, a lokális közösségi vagyionok, a közösségi szerveződések visszaállítása (rehabilitációja), újjászervezése érdekében, és elindult – változó léptékben, változó eredményességgel – a helyi fejlesztési programok tervezése, szervezése, kivitelezése is.

A helyi fejlesztés terén tapasztalható kezdeményezések sokfélesége, változó jellege, eredményessége, hiányosságai kapcsán három évtized múltán egész sor olyan megközelítés kerül

előtérbe, amely a helyi fejlesztéssel kapcsolatos térségi gyakorlatban/szemléletben ma nem nagyon kap szerepet:

- Mennyire tekinthető természetesnek az „ahány település, annyi helyi fejlesztési gyakorlat” állapot?
- Kinek a gondja lehet az, hogy egyes települések lemaradnak vagy csupán stagnálnak, mások fejlődnek?
- Célszerű lenne-e egymást közt megosztani a sikeres helyi programok tapasztalatait?
- Mit tegyen az önkormányzat a helyi kezdeményezésekkel? Csak támogassa azokat, vagy irányítania is kell?
- Ha csupán külső forrásokra támaszkodik a helyi fejlesztés, akkor mi határozza meg a település fejlődési irányát? A támogató vagy a helyi közösség?
- Mire elegendő a helyi szakmai tudás? Miben van szükség külső szakértőre?
- Célszerű-e a helyi fejlesztést a pályázatírásra és a külső forrásbevonásra korlátozni, a helyi fejlesztés eredményességét a behozott pénzmennyiséggel mérni?
- Mi az oka annak, hogy a helyi közösség sok esetben nem értékeli kellőképpen a nagy beruházások eredményeit?
- Ki tervezzen? A helyi közösség vagy a külső szakértő?
- Szükséges-e mérni a fejlesztési programok hatását? Mit tekintünk pozitív társadalmi hatásnak?

A fentiekben jelzett és további hasonló témák szakmai vizsgálatát belső és külső tényezők egyaránt szorgalmazzák. **A globális folyamatok olyan változási trendet hoztak előtérbe (a vidéki térségek fölértékelődése), amely a vidéki térségek, és ezen belül a helyi fejlesztéssel foglalkozó települések számára teljesen új helyzetet teremtett.**

A vidéki térségek felértékelődésének globális folyamata (new rural paradigm, endogén fejlesztés előtérbe kerülése) ma már a székelyföldi térségben is tapasztalható. Fölértékelődnek a helyi adottságok és értékek, megjelentek a helyi termékek, fokozatosan előtérbe kerül a környezet védelmének, az egészséges táplálkozásnak a fontossága, a természeti értékek védelme nagyobb hangsúlyt kap, a lokális identitás szerkezetek erősödnek, a táji jellegű társadalmi-kulturális adottságok a vonzerő részévé válnak, elindult a vidékre költözés folyamata is.

Ezek a változások térségi léptékben még a kezdeti fázisban vannak, de a trendek jól kimutathatók. Szemléletbeli és gyakorlati jellegű társadalmi fordulatról van szó, amely új lehetőséget, nagyobb mozgásteret, új esélyt jelent a korábban leértékelt, mellőzött vidéki környezet és rurális települések számára. Ugyanakkor új kérdéseket, új megközelítési módokat, új feladatokat jelölnek ki a helyi fejlesztéssel foglalkozók számára is.

- Milyen mértékben ismeri fel a térségi helyi fejlesztési gyakorlat a vidéki térségek általános fölértékelődésében rejlő lehetőséget?

- Milyen mértékben tudatosul az, hogy ez a lehetőség egyben kihívás is, hiszen az erre a kihívásra nem válaszoló vidéki térségek és települések nagy valószínűséggel végérvényesen periferizálódnak?
- Rendelkezik-e a térség az ehhez a változáshoz szükséges szakmai tudással?
- Mennyire szolgálják a működő helyi fejlesztési programok a helyi identitás, a településsel való azonosulás megerősödését, a helyi közösséghez tartozók életvezetési, munkaerőpiaci tudásának és kompetenciáinak gazdagítását, az érvényesüléshez szükséges jártasságok megszerzését.
- Milyen ismeretekkel kell rendelkezni a helyi társadalomról ahhoz, hogy a helyi fejlesztési programok eredményei valóban „beágyazódjanak” a helyi társadalom életébe?
- Melyek a stratégia készítés ebben a térségben is alkalmazható mintái?

A felsorolt kérdések mögött jelentős szemléleti és módszertani fordulat áll, amely a települések (még pontosabban a lokális közösségek) fenntarthatóságát, endogén adottságokra alapozott fejlesztését, a gazdasági-természeti-kulturális tényezők összehangolt kezelését hangsúlyozza. Nem utolsó sorban pedig a fejlesztési, beruházási programok legfontosabb célja az adott közösségben élők képességeinek/jártasságainak, tudásának, kompetenciáinak (skill-jeinek) növelése.

Az új vidékfejlesztési paradigma a helyi fejlesztéssel kapcsolatban válaszra váró gyakorlati kérdések sorát is előtérbe hozza.

- ❖ Miként fogják kezelni a térség települései a fentiekben jelzett kihívást és esély lehetőséget?
- ❖ Elképzelhető-e olyan szemléleti-gyakorlati fordulat a térségben, amely a forrásbevonások pénzben kifejezhető mértékéről a helyi közösségre fordítja a figyelmet?
- ❖ Elképzelhető-e olyan fordulat, amely nem a megnyert projektek számát és euróban kifejezhető értékét teszi meg a sikeresség mércéjévé, hanem a fejlesztési programnak a helyi társadalomra gyakorolt hatását?
- ❖ Elképzelhető-e olyan fordulat, amely a kisléptékű, helyi erőforrásokra alapozó kezdeményezésnek (legyen az például egy helyi egészségügyi prevenciók szolgáltatás kialakítása) hasonló közösségi és társadalomformáló értéket tulajdonít, mint egy látványos középület felújításnak?
- ❖ Nem utolsó sorban pedig föl kell tenni azt a kérdést is, hogy a helyi fejlesztési gyakorlatban – amely a maga során jóval több mint keretstratégiák, pályázatok készítése és forrásokért való lobbizás – **össze lehet-e funkcionálisan kapcsolni a helyzetfeltáró munkát, stratégiai tervezési gyakorlatot és a fejlesztési programok menedzselését.** A fentiekben jelzett szemléleti-módszertani fordulat okán mindhárom tevékenység újragondolásra szorul, együttes kezelésük pedig szokatlan és újszerű feladat.

Tényfeltáró munka?

A helyi társadalom működéséről való tudás ma rendkívül kevés, rendszertelen és az esetek többségében feltételezéseken, jobb esetben legfeljebb gyors közvéleménykutatásokon alapul. Rosszabb esetben hiányos, megbízhatatlan statisztikai kimutatásokon alapuló bevezető anyag az ún. integrált stratégiák javaslatcsomagja előtt. Hasznos lenne számbavenni a rendelkezésre álló lokális léptékű társadalomkutatási anyagokat, és módszertanaik, hasznosíthatóságuk megítélése érdekében hozzáférhetővé tenni mindazok számára, akik a helyi társadalom működésnek értelmezése terén lépni kívánnak. Ma már lassan megteremtődnek a feltételei annak, hogy helyi intézményi hatáskörben (vagy külső szakértővel való kooperációban) is elvégezhetőek legyenek az aktuális fejlesztési programhoz szükséges tényfeltáró munkák. Az ilyen tapasztalatok, módszertanok közzététele a Konferencia egyik célkitűzése.

Változás a tervezési gyakorlatban?

A stratégia tervezési munkában arra lehet számítani, hogy a minden fejlesztés ötletet csokorba fogó, úgynevezett integrált fejlesztési stratégiák helyett/mellett szerepet kap a szektorális tervezés. Az oktatás/nevelés fejlesztése nem pusztán a Minisztérium vagy a Megyei Tanfelügyelőség dolga, a település munkaerő potenciáljának hasznosítását nem lehet pusztán a szabadpiacra bízni, a felnőttképzési igényekre való ráfelelésre megtervezhetőek a képzés helyi intézményi keretei, a szociális problémák helyi kezelése pedig helyi szolgáltatási keretek megtervezését és kiépítését igényli. Mindezek nyomán az a település szerezhet versenyelőnyt, amely a tervezési folyamatot fokozatosan, minél nagyobb mértékben internalizálja, helyi kompetenciává teszi.

Kibővített program menedzsment?

A legfontosabb változási lépéseket azonban várhatóan a helyi fejlesztési programok menedzselése terén kell megtenni. A programok megtervezése, forrásigényének biztosítása, megszervezése mellett legalább ilyen fontos szerep jut a társadalmi hatékonyság mérésének, a program társadalmi beágyazottsága biztosításának. Ebben a modellben a fejlesztési program nem a lebonyolítással ér véget, hanem akkor amikor szervesen beépül a helyi közösség életébe, formája/alakítja azt. A helyi forrásokra alapozó, bottom-up típusú programok esetében sokszor magától értetődően kialakul a hasznosítási folyamat, a külső forrásokra alapozó programok esetében azonban ritkán fordul elő, hogy a befejezést követő ünnepi ceremónián túl bármi is történne. A fejlesztési programok társadalmi beágyazódásnak biztosítása olyan szemléletmódot, gyakorlati munkát igényel, amely jelenleg a térségi helyi fejlesztési tudásnak és gyakorlatnak nem része. Már lezajlott vagy folyamatban lévő fejlesztési programok szakmai elemzése kínál lehetőséget arra, hogy a programok tervezésének és menedzselésének gyakorlatába fokozatosan beépüljenek a társadalmi beágyazódást elősegítő mozzanatok is.

***

Konferenciánk a helyi fejlesztésben érdekelt helyi és szakmai szereplők közös fóruma. Három nagyobb témakörben várjuk az előadásokat, prezentációkat, teret adva mindhárom nagyobb témakörben a tartalmi, műfaji, funkcionális sokféleségnek

- A Konferencia bemutatási lehetőséget kínál olyan **lokális léptékű kutatásoknak**, amelyek szemléletük, módszertanuk, eredményeik révén bátoríthatják, ösztönözhetik a helyi fejlesztés szereplőit arra, hogy fejlesztési terveikhez kapcsoltan szakmailag megalapozott tényfeltáró munkát végezzenek önállóan vagy szakmai szereplőkkel együttműködésben.

- A Konferencia célja ugyanakkor, hogy bemutatási lehetőséget kínáljon olyan **most zajló vagy már lezajlott helyi fejlesztési programok számára**, amelyek a program tervezését indokló helyi igény bemutatásától a társadalmi hasznosulásig minél szélesebb skálán mutatják be egy-egy helyi program szerkezetét, működését.

- **Szervezeti, intézményi szerepvállalások, támogatási programok, szolgáltatások**, amelyek a helyi fejlesztési folyamatot közvetlenül vagy közvetett módon támogatják (térségi támogatási programok, szolgáltatások, hálózatépítések, szaktanácsadás, képzések, tematikus kutatások).